

درس دوم

تداوم هدایت

در این درس می‌خواهیم به پاسخ این سؤال بپردازیم :
آیا خداوند یک دین برای مردم فرستاده است و پیامبران الهی راهنمایان مردم به یک دین بوده‌اند
یا اینکه پیامبران مردم را به ادیان مختلف دعوت کرده‌اند؟

به ترجمه آیات زیر توجه کنید و به سؤال‌های مطرح شده پاسخ دهید :

۱- «خداوند برایتان از دین همان را تشریح کرد که نوح را بدان توصیه کرد و آنچه ما به تو وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی توصیه نمودیم این بود که دین را به پا بدارید و در آن تفرقه ایجاد نکنید»^۱.

۲- «قطعاً دین، نزد خداوند اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نیمودند مگر پس از آنکه به حقانیت آن آگاه شدند، آن هم به دلیل رشک و حسدی که میان آنان وجود داشت»^۲.

۳- «[این دین] آئین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش مسلمان نامید»^۳.

۴- «ابراهیم نه یهودی بود و نه مسیحی؛ بلکه یکتاپرست (حق‌گرا) و مسلمان بود»^۴.

سوالات

الف) خداوند از پیامبران می‌خواهد در چه چیزی متفرق نشوند؟

ب) دین مورد قبول در نزد خداوند کدام دین است؟
پ) اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان) درباره چه اختلاف کردند؟ علت اختلاف آنها چه بود؟

ت) حضرت ابراهیم ۷ چه دینی داشت؟

ث) مسیحیان و یهودیان او را پیرو چه دینی می‌دانستند؟

بر اساس آیات قرآن کریم خداوند یک دین برای انسان‌ها، از ابتدا تا انتها فرستاده و به همه پیامبران فرمان داده است همین دین را در میان مردم تبلیغ کنند و راه تفرقه را در پیش نگیرند. انبیا هم این فرمان را اطاعت کرده و مأموریت خود را انجام داده‌اند.

حال باید بدانیم :

۱- چرا خداوند فقط یک دین برای بشر فرستاده است؟

۲- با وجود یکی بودن دین، چرا خداوند پیامبران متعددی فرستاده است؟

۳- اگر دین یکی است، چرا امروزه ادیان مختلفی در جهان وجود دارد؟

۱- سورة شوری، آیه ۱۳. ۲- سورة آل عمران، آیه ۱۹. ۳- سورة حج، آیه ۷۸. ۴- سورة آل عمران، آیه ۶۷.

فطرت مشترک، منشأ دین و احد

فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است. وقتی از فطرت انسان سخن می‌گوییم، منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است. از ابتدای آفرینش انسان تاکنون، اقوام مختلفی روی زمین زندگی کرده‌اند؛ این انسان‌ها با اینکه در برخی خصوصیات مانند نژاد، زبان، و آداب و رسوم با یکدیگر تفاوت دارند، ولی در ویژگی‌های فطری مشترک‌اند و به همین جهت نام مشترک انسان گرفته‌اند. به‌طور مثال همه انسان‌ها:

- از استعداد تفکر و قدرت اختیار برخوردارند.
  - فضیلت‌های اخلاقی مانند عدالت و خیرخواهی را دوست دارند و از رذائل اخلاقی مانند ظلم، حسادت و دروغ بیزارند.
  - به دنبال زیبایی‌ها، خوبی‌ها و کمالات نامحدودند
  - از فنا و نابودی گریزان و در جستجوی زندگی جاودانه هستند.
- به سبب این ویژگی‌های مشترک (فطرت)، خداوند یک برنامه کلی به انسان‌ها عنایت کرده تا آنان را به هدف مشترکی که در خلقتشان قرار داده است، برساند. این برنامه اسلام نام دارد که به معنای تسلیم بودن در برابر خداوند است.
- در این برنامه از انسان خواسته می‌شود تا با اندیشه در خود و جهان هستی به ایمان قلبی دست یابد. ایمان به:

- خدای یگانه و دوری از شرک
- فرستادگان الهی و راهنمایان دین
- سرای آخرت، و پاداش و حسابرسی عادلانه
- عادلانه بودن نظام هستی

و در حیطه عمل، از انسان خواسته می‌شود با ایمانی که کسب کرده است تلاش نماید تا:

- با انجام واجبات دین و ترک حرام‌های آن، خداوند را عبادت و بندگی کند.
- ویژگی‌های مثبت اخلاقی مانند عفت، راست‌گویی، امانت‌داری را کسب نماید و از ویژگی‌های منفی اخلاقی مانند ظلم، نفاق، دروغ و ریا دوری کند.
- جامعه‌ای دینی براساس عدالت بنا نماید.

همه پیامبران الهی مردم را به این امور فراخوانده‌اند. به همین دلیل محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است و همه آنها یک دین آورده‌اند. با این وجود، تعالیم انبیا در برخی احکام فرعی، متناسب با زمان و سطح آگاهی مردم و نیازهای هر دوره با یکدیگر تفاوت داشته است؛ مثلاً همگی پیامبران به نماز دعوت کرده‌اند، اما در شکل و تعداد رکعت‌های آن تفاوت‌هایی بوده است؛ البته این قبیل تفاوت‌ها سبب تفاوت در اصل دین نشده است.

* * *

علل آمدن پیامبران متعدد

در پاسخ به سؤال دوم می‌توان گفت فرستادن پیامبران متعدد به این دلایل بوده است :

الف) استمرار و پیوستگی در دعوت : لازمه ماندگاری یک پیام ، تبلیغ دائمی و مستمر آن است. پیامبران الهی با ایمان استوار و تلاش بی‌مانند، در طول زمان‌های مختلف دین الهی را تبلیغ می‌کردند. آنان سختی‌ها را تحمل می‌کردند تا خداپرستی، عدالت طلبی و کرامت‌های اخلاقی میان انسان‌ها بماند و گسترش یابد و شرک و ظلم و رذائل اخلاقی از بین برود. این تداوم سبب شد تعالیم الهی در میان مردم ریشه بزند و جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ آنان شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند.

ب) رشد تدریجی سطح فکر مردم : علت دیگر آمدن پیامبران متعدد، رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن مانند دانش و فرهنگ می‌باشد.

از همین رو لازم بود تا در هر عصر و دوره‌ای پیامبران جدیدی مبعوث شوند تا همان اصول ثابت دین الهی را درخور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود بیان کنند و متناسب با درک آنان سخن گویند. در حقیقت هر پیامبری که بعد از پیامبر قبلی آمده، درباره توحید، معاد، عدالت، عبادت خداوند و مانند آن سخن گفته، اما بیان او در سطح فهم و درک مردم زمان خود بوده است.

پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید :

ما پیامبران امر شده‌ایم

إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا

که با مردم به اندازه عقل‌شان سخن بگوییم

أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَىٰ قَدْرِ عُقُولِهِمْ^۱

ج) از بین رفتن و یا تحریف تعلیمات پیامبران پیشین : به علت ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و عدم توسعه کتابت، تعلیمات انبیا به تدریج فراموش می‌شد یا به گونه‌ای تغییر می‌یافت که با اصل آن متفاوت می‌شد؛ بر این اساس پیامبران بعدی می‌آمدند و تعلیمات اصیل و صحیح را بار دیگر به مردم ابلاغ می‌کردند.

۱- کافی، ج ۸، ص ۲۶۸.

پیشنهاد اول :

به نظر شما اگر خداوند از همان ابتدا کتابی کامل را بر حضرت آدم نازل می کرد و تحریف نمی شد، آیا انسان نیاز به پیامبران بعدی نداشت؟

پیشنهاد دوم :

اگر خداوند در همان آغاز آفرینش آدم، برنامه خود برای زندگی انسان را یکبار برای همیشه توسط یک پیامبر به انسان‌ها ارائه می کرد، چه اتفاقی برای انسان‌های همان عصر و انسان‌های سایر عصرها می افتاد؟

تحریف در تورات و انجیل

شما احتمالاً نام کتاب مقدس را شنیده‌اید. این کتاب متشکل از دو قسمت تورات (عهد عتیق) و انجیل (عهد جدید) است و به همین دلیل به عهدین نیز شناخته می‌شود. تورات فقط کتاب مقدس یهودیان است، ولی مسیحیان هم تورات و هم انجیل را باهم به عنوان کتاب مقدس قبول دارند. وجود تعلیمات متناقض با عقل، قرآن کریم و علم نشان می‌دهد عهدین مورد تحریف واقع شده است.

یهودیان تورات را در تابوت مقدس نگهداری می‌کردند. در سال ۵۸۶ قبل از میلاد مسیح، بخت النصر طی حمله‌ای تابوت و تورات را نابود کرد. تا اینکه یهودیان در سال ۴۷۵ قبل از میلاد تورات را مجدداً جمع‌آوری کردند؛ یعنی ۱۱۱ سال خبری از تورات و محتوای آن نبود که وقوع تحریف را بسیار ممکن می‌سازد. به همین دلیل در جمع تورات مطالب فراوانی از مشرکان و بت پرستان وارد شد.

در قرن‌های اول مسیحی حدود صد انجیل وجود داشت که کلیسا فقط چهار مورد را پذیرفت و به آنها رسمیت داد. امروزه نیز این چهار انجیل مرسوم است. نسبت این انجیل و مابقی آنها به مؤلفانشان جای تردید فراوان دارد.

در تورات خداوند فردی ناقص، ترسو و حسود معرفی شده است. از نظر تورات علت اینکه خداوند آدم و حوا را از درخت ممنوعه نهی کرد و آنان را از بهشت اخراج کرد این است که خداوند ترسید آدم با خوردن از میوه درخت ممنوعه به نیک و بد آگاه شود و زندگی جاودانی بیابد و همانند خداوند شود. از نظر قرآن کریم این امر با علم، حکمت، قدرت و غنای الهی ناسازگار است.

در تورات نسبت‌های ناروایی به پیامبران الهی صورت گرفته است؛ حضرت ابراهیم 7 به علت ترس از جان خود، ساره همسرش را در دربار فرعون به عنوان خواهرش معرفی کرد و در نتیجه فرعون با او ازدواج کرد. وقتی فرعون از این موضوع باخبر شد، ابراهیم 7 را سرزنش و از مصر بیرون کرد. در تورات حضرت داود 7 برای اینکه بتواند با همسر یکی از سردارانش ازدواج کند او را در جنگ به عمد به کشتن می‌دهد. در تورات حضرت سلیمان 7 به خاطر تمایل همسرانش به بت پرستی، دستور ساخت بتخانه‌های فراوانی را صادر می‌کند. در انجیل حضرت عیسی 7 در اثر معجزه‌ای در یک مراسم عروسی شرابی بسیار مست کننده تهیه می‌کند.

این تهمت‌ها با عصمت و رسالت انبیا ناسازگار است و قرآن همگی آنها را از پیامبران رد می‌کند.

علل وجود ادیان مختلف

تفکر در آیات قرآن کریم و مطالعه تاریخ انبیای الهی نشان می‌دهد هر پیامبر جدیدی که از طرف خداوند مبعوث می‌شد پیامبران گذشته را تصدیق و خود را ادامه دهنده راه آنان معرفی می‌کرد. پیامبر جدید از مردم می‌خواست به دستور خداوند از او پیروی کنند و یاری‌اش دهند. هیچ پیامبری، پیامبر قبلی را رد نکرد بلکه خود را ادامه دهنده راه او و تصحیح کننده تحریفات صورت گرفته در تعالیم پیامبر قبلی معرفی می‌کرد.

پیامبر اعظم ﷺ نیز که در سلسله انبیا قرار داشت و پایان دهنده این سلسله بود، از همین روش پیروی کرد؛ همان‌طور که خداوند او را این‌گونه معرفی می‌فرماید:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ

و جز این نیست که محمد پیامبری است که پیش از او پیامبرانی دیگر بوده‌اند.

۱- سوره آل عمران، آیه ۱۴۴.

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوْحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ
 ما همچنان که به نوح و پیامبران بعد از او، وحی کردیم، به تو [نیز] وحی کردیم؛
 وَ أَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطَ وَ عِيسَى وَ أَيُّوبَ
 وَ يُونُسَ وَ هَارُونَ وَ سُليْمَانَ وَ آتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا
 و به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اسباط و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان
 [نیز] وحی نمودیم، و به داوود زبور بخشیدیم.

پیامبر اکرم ﷺ خود را ادامه‌دهنده راه همه انبیا و تمام‌کننده کار آنان معرفی کرد و از یهودیان و مسیحیان خواست به ایشان ایمان آورند. با وجود آنکه وعده آمدن ایشان در تورات و انجیل داده شده بود، برخی از بزرگان یهودی و مسیحی رسالت پیامبر رحمت را انکار کردند و حتی به مبارزه علیه ایشان برخاستند.

قرآن کریم منشأ اصلی اختلاف و چند دینی را آن دسته از رهبران دینی می‌داند که به خاطر حفظ منافع دنیوی (ثروت و قدرت) دست به انکار پیامبران می‌زدند و منشأ اختلاف در ادیان بودند. این دلیل درباره ادیانی است که منشأ اصلی آنها الهی است. امروزه ادیانی در روی زمین وجود دارد که کاملاً به دست انسان‌ها ساخته شده است و هیچ وحی و تأیید الهی در آن وجود ندارد. برخی از سازندگان این ادیان خود را به دروغ پیامبر معرفی کرده‌اند و برخی نیز خود را از جانب خدا نمی‌دانند، بلکه آنچه به فکرشان رسیده در قالب یک دین به مردم عرضه کرده‌اند.

اندیشه و تحقیق

- ۱-
- ۲-
- ۳-